

Автопортрет у фотокіоску
Енді Воргол, бл. 1963 р.

Срібно-жовтий металевий відбиток
7 1/2 x 1 1/2 дюйма (19,6 x 3,8 см) кожен

Музей Метрополітен, подарунок, фонд Роджерса, Джеймса і Роберта Менделсона, Адріана і Роберта Матухіна, Енріка Кая і анонімі подарунок,
в пам'ять про Едварда Шварца, 1996. Інвентарний номер 1996.6.12.5

Енді Воргол постає на двох блоках миттєвих фотографій. Ось він — той, хто з незграбного підлітка став нью-йоркською знаменитістю. Виглядає шикарно — сивий, у чорних окулярах. Камера робить автоматичні знімки, а Воргол бавиться: підкручує стільця то вгору, то вниз, позує. Він не дає нам увійти в близький контакт: на шести фото ховається за великими чорними окулярами, а коли й знімає їх, то прикриває лице рукою або дивиться вбік, за межі кадру.

Цей автопортрет — радикальний витвір мистецтва, проіннятий духом поп-культури. Скориставшись фотокіоском — автоматом, що робить дешеві фото («чотири за четвертак»), такі стоять на станціях метро та в торгових центрах, — Воргол знаходить красу в одноразовому: напруженість майже квадратних кадрів, послідовність застиглих поз, що відтворює розгортання дії в часі.

Воргол не обіцяє нам чогось більшого, ніж може дати фотокіоск: «Хочете знати все про Енді Воргола — просто гляньте на поверхню моїх робіт, моїх фільмів, мене самого: це і є я. За цим більше нічого не стоїть». І все ж ота глянцева поверхня провокує. Багато хто називає Воргола дзеркалом: він відображає — з високою роздільною здатністю — порожнечу сучасного суспільства.

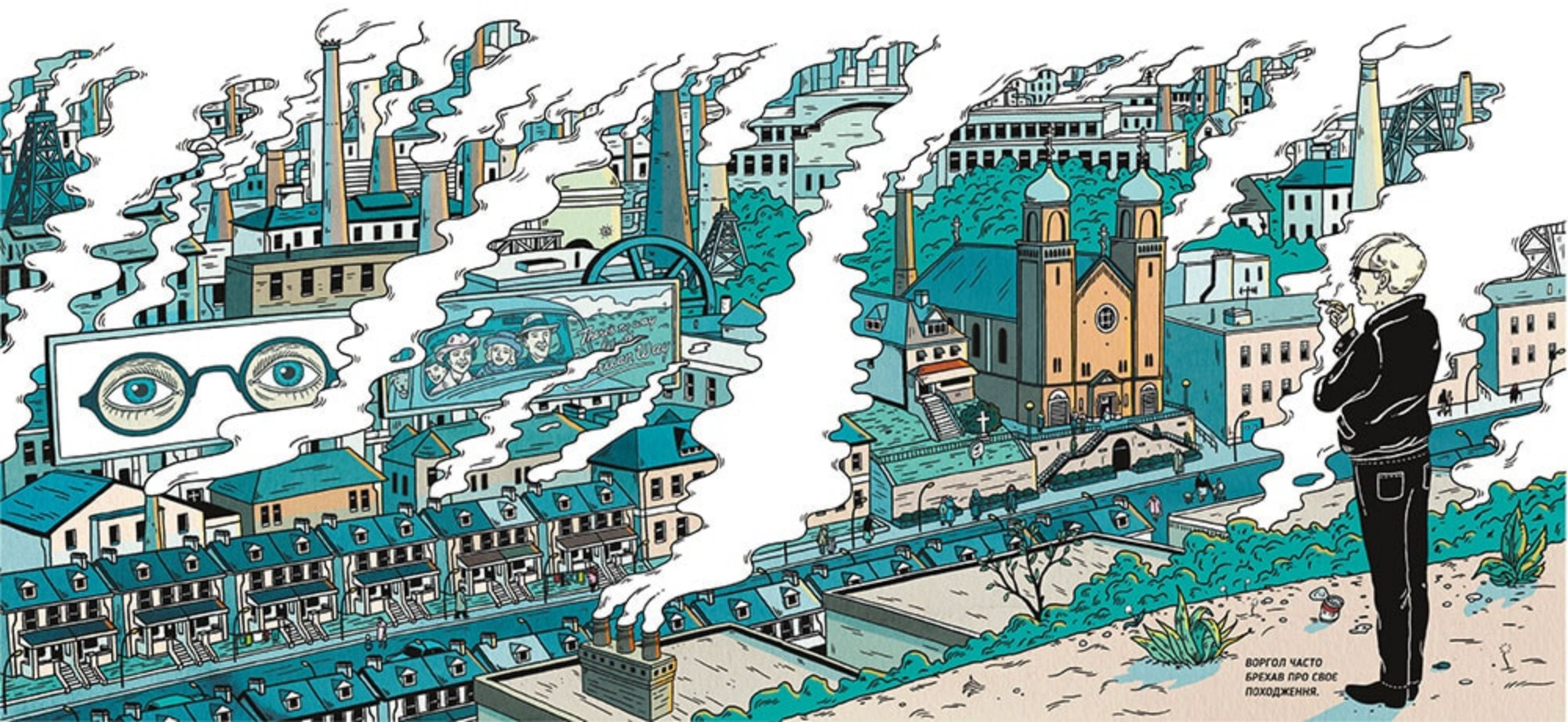
Димарі П'їтсбург

Енді Воргол народився 6 серпня 1928 року в П'їтсбурзі. Його батьки, Юлія і Ондрей Вархоли, походили з русинського гірського села в Чехословаччині (нині це схід Словаччини). Дорослішання їхніх дітей припало на роки Великої депресії. Родина Енді відмежувалася від грубуватої культури п'їтсбурзьких робітників; їхнє життя протікало здебільшого в середовищі карпато-русинської спільноти. Вдома вони розмовляли рідною мовою. Юлія розповідала давні сільські оповідки і співала народних пісень. Енді любив блукати «чеським гетто, де ходять бабусі в хустках і висять на мотузках робітничі роби». Згодом, уже в Нью-Йорку, Воргол любив ставити собі на магніфоні русинські пісні у виконанні матері.

Церква св. Йоана Златоуста

Упродовж перших шести років життя Енді його сім'я переїжджала п'ять разів. 1934 року Ондрей купив дім із жовтої цегли за адресою Довсон-стріт, 3252, поблизу греко-католицької церкви св. Йоана Златоуста, куди вся родина двічі на тиждень ходила на богослужіння.

Центральне місце у католицькому релігійному житті посідає ікона: вона дарує вірним нагоду живої зустрічі з божеством. У церкві Йоана Златоуста був цілий золочений іконостас. Воргол міг годинами вдивлятися в ці пласкі яскраві зображення. Пізніше він сам почав малювати ікони сучасності. Його брутално пласкі зображення бляшанок супу «Кемпбелл» та голлівудських зірок возсіяли, неначе святі з церкви св. Йоана.

ВОРГОЛ ЧАСТО
БРЕХАВ ПРО СВОЄ
ПОХОДЖЕННЯ.

Юлія

Перша дитина Юлії та Ондreja, дівчинка, померла немовлям ще до від'їзду в Америку. Енді — наймолодший з трьох синів — був хворобливим дитям, тож ним найбільше опікувалися. Юлія казала: «Тепер Енді моє малятко. Бо інше малятко, донечка, померла, коли чоловік пішов... І тепер моє малятко Енді».

Юлія була талановитою мисткинею. Починала з домашнього рукоділля: виготовляла саморобки з різного мотлоху, розписувала писанки, вишивала. А ще — постійно малювала. Джон, середульший син, згадує: «Ми всі малювали». 1954 року Юлія видала альбом «Святі коти» із вигадливими малюнками котів та янголів. У неї також було дуже виразне письмо; Юлія працювала графічним дизайнером і навіть здобула нагороду за літерацію на обкладинці платівки гурту «Мундог». Вона ж виконала більшу частину літерації у ранніх рекламних роботах Енді.

Не зважаючи на таланти матері, Енді її соромився: вона й сама називала себе «бабою з села». Пізніше, коли Юлія переїхала до Нью-Йорка, він намагався змінити її імідж сільської бабусі: щедро влаштував їй походи до крамниць стильного одягу «Мейсіз». Проте у їхньому розкішному нью-йоркському помешканні Юлія займала кімнату «внизу» — щоб не дуже муляти очі.

У коконі

У восьмирічному віці Енді вперше занедужав на «танець святого Віта» або ж на хорею. Хвороба прикувала його до ліжка на десять тижнів, залишивши по собі нервові тремти, червону пляму на щоці й рубці на промежині. Отих рубців, згадує його лікар, Енді дуже соромився, а тому боявся роздягатися й оголювати тіло. Два наступні літа Енді знову прохворів. Ось як він сам розповідає про це: «Починалося все завжди першого дня літніх канікул; не знаю, чому так. Ціле літо я тільки те й робив, що слухав радіо». Енді не грався з дітьми надворі. Натомість його брати сиділи біля нього на ліжку і вчили малювати, а Юлія читала улюблені комікси. Енді жив немовби у світі фантазій, населеному героями коміксів та голлівудськими зірками, зображеннями яких були обвішані стіни біля його ліжка.

1942 року несподівано помирає Ондрей: він отруївся, випивши забрудненої води на будівництві. Ворголові було 14. Приголомшений, він ховався під ліжком і відмовлявся подивитися на покійного батька, що лежав у відкритій труні. Юлія вирішила не брати Енді на похорон з огляду на його «нервовий стан». Воргол мав хронічний страх хвороб і смерті. Саме смерть є центральним глибинним мотивом у його мистецтві.

ЕНДІ ВИРІЗАВ ПЛАКАТИ ЗІРКА ІЗ ГЛЯНЦЕВИХ ЖУРНАЛІВ, НАПРИКЛАД, З «ГЛАМУРУ».

ЕНДІ ДУЖЕ ЛЮБИВ КОМІКСИ, ЗАХОПЛЮВАВСЯ ПОПАЕМ І ДІКОМ ТРЕЙСІ.

ЕНДІ ПЕРЕМАЛЬОВУВАВ РЕКЛАМУ КОСМЕТИКИ «MAYBELLINE» З АКТРИСОЮ ГЕДІ ЛАМАР. У 60-Х РОКАХ ВІН ВИКОНАВ ЇЇ ПОРТРЕТ У ТЕХНІЦІ ШОВКОДРУКУ.

ЕНДІ ПОЛЮБЛЯВ СОЛОДКЕ, ТОЖ МАМА НИЖНО НАЗИВАЛА ЙОГО ЦУКЕРОЧКОЮ ЕНДІ. ЗА КОЖЕН МАЛЮНОК ВОНА ДАВАЛА ЙОМУ УЛЮБЛЕНУ ШОКОЛАДКУ.

ЕНДІ КОЛЕКЦІОНУВАВ АВТОГРАФИ ГОЛЛІВУДСЬКИХ ЗІРОК. У НЬОГО БУЛИ АВТОГРАФИ МІКІ РУНІ, ШІРЛІ ТЕМПЛ І ФРЕДДІ БАРТОЛОМЬО.

Дебют у комерційному мистецтві

У домі Ворголів мистецтво сприймали не лише як духовний пошук: це була серйозна справа, яка приносила гроші. Коли доводилося скрутно, мати Енді робила з бляшанок штучні квіти і продавала сусідам; син теж брав з неї приклад. На вихідних Енді допомагав братові продавати овочі та фрукти з вантажівки, ще й додатково заробляв, нашиваючи малюючи клієнтам їхні портрети. У цьому ранньому досвіді приземленої праці Воргол виявляє своє справжнє «я». Виходять на яв і його естетичне чуття, і його суспільні устремління, і його любов до грошей. Коли «убогий хлопчисько» влаштувався на роботу в крамницю дешевих дрібничок, його зачарували ряди новеньких блискучих товарів: «[там] було гарно, як у раю».

Пізніше, вже навчаючись у художній школі, Воргол оформлював вітрини в універмазі «Джозеф Гоурнз». Ця семиповерхова споруда була знаковою для Піттсбурга: перший у місті універмаг. Рік у рік на Різдво туди юрмами йшов народ, щоб помилуватися велетенською ялинкою, яка височіла аж до самого даху. Заробляючи по п'ятдесят центів за годину і черпаючи ідеї з глянцевого журналі, Воргол вчився рекламувати товари — надавати буденним речам ореолу омріяності та жаданості. Як зазначав французький філософ і культуролог Жан Бодріяр, «реклама — це... чиста конотація». Воргол вірив у міф: товари, як і плакати над ліжком, мали для нього особливу значущість. У 50-х роках Воргол оформляв вітрини уже в «Бонвіт Теллер» — провідному магазині фешенебельного одягу на П'ятій авеню в Нью-Йорку.

Ота робота з вітринами немовби наклала відбиток на особисте життя Воргола. Близькі стосунки давалися йому нелегко: він справді частіше розглядав вітрини, ніж наважувався увійти всередину: «Я така людина, що радше сидів би вдома і на всі ті забави, куди мене запрошують, дивився б через екран у спальні». Поширюючи міфологізацію фірмового товару на людей, Воргол був схильний ідеалізувати їх як символи досконалості. Його переконання: «Вимріяне кохання набагато краще за реальне. Нездійсненне захоплює. А найзахопливіший — потяг двох протилежностей, які ніколи не зустрінуться».

Шкільне життя

Енді так і не «прижився» у початковій школі: навчання давалося важко, з друзями не складалося. У старшій школі, Шенлі Гай Скул, йому велося набагато краще: там Енді зав'язав свою першу дружбу — з дівчиною на ім'я Елеанор Саймон. Вона була на півтора роки старша й ставилася до Енді, як дбайлива старша сестра. Елеанор допомогла йому з навчанням; завдяки цьому його впевненість у собі напрочуд зросла і до випуску він опинився в першій третині класу за успішністю. Потроху Енді визволявся з кокона, яким його оточила Юлія. Він почувався набагато вільніше.

Ще під час навчання у старшій школі Енді здобув стипендію на відвідування занять із малювання для обдарованих дітей в Інституті Карнегі. Ця програма дала старт низці знаменитих американських художників. Як визнав її куратор Джозеф Фітцпатрік, вимоги до учасників були дуже високі: «Ми очікували від них великого, і ми це отримали». За словами Фітцпатріка, він одразу помітив талант Енді: «Чітко пам'ятаю, який у нього був самобутній, унікальний стиль... Він був неповторним уже від самого початку».

Завдяки цим заняттям Воргол потрапив у новий світ — світ престижу й багатства. У залі скульптури Музею мистецтва Карнегі виставлялися репродукції славетних статуй класичної античності та стародавнього Єгипту, а в залі архітектури — зразки монументальних фасадів із Європи. Усе це вражало Воргола, та найбільше вражали його діти із багатих родин, які ходили з ним на заняття: багато років по тому він пригадував їхні шикарні авті і «матерів у дорого скроєному вбранні та блискучих коштовностях».

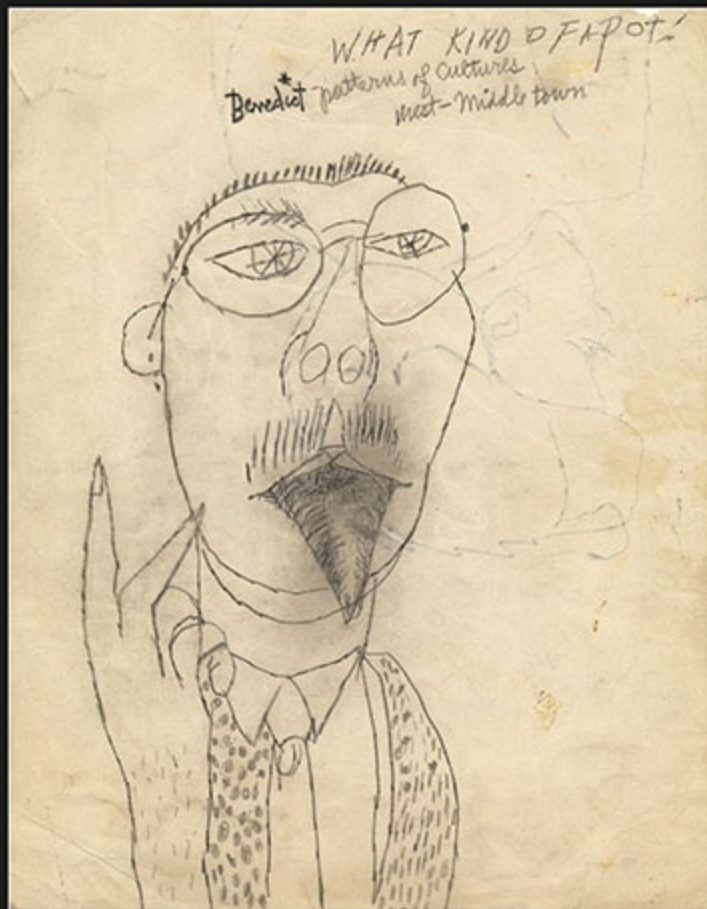

Карнегі-Тех, 1945–1949 роки

Смерть Ондreja вивільнила кошти, накопичені на його страховому рахунку. Вони пішли на оплату вищої освіти Енді. У вересні 1945 року Енді розпочав навчання у Технологічному інституті Карнегі, де викладали красні мистецтва і сучасний дизайн. Ось як описував тамтешню атмосферу професор Роберт Леппер: «Половина мого курсу прагнула бути "серйозними" митцями, а такі, як Енді, що хотіли займатися комерційним дизайном, вважали їх снобами. Моїм завданням було змусити їх уживатися між собою». Воргол спеціалізувався на образотворчому дизайні; свій диплом бакалавра він одержав 1949 року. Енді пробував себе і в «серйозному» мистецтві. Його тогочасні роботи дуже експресивні — самотні постаті серед порожнього простору, — а манера письма тривожна і груба.

Ще під час навчання Воргол намалював свого професора. На портреті Леппер — у естетських окулярах, з іжакуватим волоссям і роздутими ніздрями — виглядає молодим і задерикуватим. Він висолопив язика, а пальцями показує знак перемоги. Робота має енергійне вирішення. Низка загострених трикутників (язик, пальці, комір сорочки) контрастує із жорсткими штрихами, якими виконано вуса та волосся. Вочевидь, Воргол, вибравшись зі свого кокона, відчував запаморочливу атмосферу енергії та свободи, що панувала в навчальному закладі. На відміну від традиційних шкіл мистецтв із їхньою задушливо-витонченою культурою, тут був Леппер — простий у спілкуванні, схильний робити прив'язки до популярних речей («Я виріс на "Амерікен Бой" і "Сетердей Івнінг Пост"!») Це був ідеальний викладач для студента, який колись візьметься малювати бляшанки супу.

Ворголові подобалося у Карнегі-Теху. У нього була ватага друзів-однокурсників. Він зависав у Клубі сучасного танцю і навіть виступав на їхньому заключному шоу. Перебуваючи на піку своєї кар'єри, Воргол скромно зауважив: «Я ніколи не хотів бути художником. Я хотів танцювати чечітку». Поринувши у студентське життя, Воргол геть забув про матір. Мабуть, почувуючись знехтуваною, Юлія не заплатила за третій курс навчання, і Енді довелося скласти цент до цента, щоб продовжити студії. На останньому курсі Воргол взявся розробляти техніку блотування, що стала своєрідною візитною карткою його комерційного мистецького стилю. Він був готовий рухатися далі.

Роберт Леппер, без назви (шарж на Роберта Леппера)
Енді Воргол, 1948–1949 рр.

Графіт, папір
11 × 8 1/2 дюйма (27,9 × 21,6 см)
Музей Енді Воргола, Піттсбург; колекція засновника,
внесок Фонду історичних мистецтв Енді Воргола.